

ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ СЛУЖБИ

УДК 616.89 + 614.1

І.Я. Пінчук¹, О.О. Петриченко², О.В. Колодежний¹, І.Ф. Здорик¹

ДИНАМІКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 2013–2015 РР.

¹Український науково-дослідний інститут

соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, м. Київ

²Державний заклад «Центр медичної статистики МОЗ України», м. Київ

kolodezhny@ukr.net

Актуальність. Здійснення моніторингу та оцінка динаміки показників психічного здоров'я дозволить проводити політику адекватних змін та сприятиме покращенню стану галузі охорони психічного здоров'я країни.

Мета дослідження: оцінка динаміки статистичних показників психічного здоров'я населення України за період 2013–2015 рр.

Матеріали й методи. За допомогою аналітичного та статистичного методів вивчалися статистичні показники психічного здоров'я населення України за підсумками державних річних звітів державного закладу «Центр медичної статистики МОЗ України» за 2013–2015 рр.

Результати. У статті наведені дані щодо динаміки психічного здоров'я населення України за період 2013–2015 рр. На підставі проведеного статистичного аналізу визначені сучасні тенденції змін показників захворюваності, поширеності розладів психіки та поведінки, а також проблеми кластеру організаційних питань психіатричної та наркологічної допомоги в Україні.

Висновки. Зареєстрована захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, у 2015 р. зросла на 14,0%, порівняно з 2013 р. У структурі захворюваності в 2015 р. перше місце займали розлади психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР (F10-F19) (58,41%), друге – органічні, в тому числі симптоматичні, розлади психіки (F00-F09) (13,7%), третє – невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади (F40-F49) (9,36%). У структурі поширеності розладів психіки та поведінки у 2015 р. перше місце займали захворювання групи F10-F19 (41,62%), друге – F00-F09 (15,98%), третє – F70-F-79 (13,63%), четверте – F20-F29 (10,3%), п'яте – F40-F49 (7,71%). Первинна інвалідність внаслідок розладів психіки та поведінки знизилась на 8,8%. Протягом 2013–2015 рр. знизилась забезпеченість штатними посадами лікарів-психіатрів (на 15,0%), дитячих лікарів-психіатрів (на 16,5%), лікарів-психотерапевтів (на 20,3%), лікарів-наркологів (на 18,4%). Забезпеченість штатними посадами лікарів-психологів зросла на 11,6%. Впродовж 2013–2015 рр. скоротилась забезпеченість населення психіатричними ліжками для дорослих (на 18,4%), дитячими психіатричними ліжками (на 19,2%), наркологічними ліжками (на 23,8%), ліжками у денних психіатричних стаціонарах (на 25,3%). Кількість хворих з розладами психіки та поведінки, госпіталізованих у примусовому порядку, у 2015 р. зменшилася на 10,6%, порівняно з 2013 р.

Ключові слова:
психічне здоров'я населення, статистичні показники, динаміка.

Актуальність. Нагальна потреба у реформуванні системи охорони психічного здоров'я сьогодні вже поза сумнівом. Потрібні конкретні послідовні кроки, дієва міждисциплінарна та міжвідомча взаємодія, суттєві політичні рішення для створення якісно нового іміджу України, забезпечення національної безпеки нашої держави та стабільності у суспільстві.

Психічні розлади є однією з головних проблем суспільної охорони здоров'я в Європейському регіоні ВООЗ, про що свідчить їх поширеність і обумовлений ними тягар хвороб та інвалідності: щороку вони вражають більше третини населення. В усіх країнах більшість психічних розладів значно частіше зустрічаються серед найуразливіших і найбільш малозабезпечених груп населення. Європейський

регіон ВООЗ стоїть перед проблемами, що стосуються як благополуччя населення (в тому числі психічного), так і надання допомоги людям з порушеннями психічного здоров'я. Вирішення цих проблем потребує послідовних системних дій, тому ВООЗ постійно підкреслює, що країни зможуть домогтися відчутних результатів, якщо вони розроблять і будуть здійснювати національну політику охорони психічного здоров'я, яка б систематичним і всеосяжним чином скеровувала їхні дії у цьому напрямку. Моніторинг та оцінка динаміки показників психічного здоров'я дозволять проводити політику адекватних змін та сприятимуть покращенню стану галузі охорони психічного здоров'я країни.

Метою дослідження було оцінити динаміку статистичних показників психічного здоров'я населення України за період 2013–2015 рр.

Матеріали та методи дослідження

Ми вивчали статистичні показники психічного здоров'я населення України, які надходили до державного закладу «Центр медичної статистики МОЗ України» [1–2].

Методи дослідження: аналітичний, статистичний.

Результати

Зареєстрована захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання психоактивних речовин (ПАР), на кінець 2015 р. в Україні складала 1 706 070 осіб, або 3989,9 на 100 тисяч населення. Показник 2015 р. на 6,4% більший, ніж показник 2014 р. і на 14,0% більший, ніж показник 2013 р. Зареєстрована захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, з уперше в житті встановленим діагнозом, у 2015 р. складала 136 386 осіб, або 319,0 на 100 тисяч

населення. Показник 2015 р. виявився на 8,0% більшим, ніж у 2014 р., і на 19,1% меншим, ніж у 2013 р.

Захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, у 2015 р. складала 458,8 на 100 тисяч населення. У 10 областях України в 2015 р. було перевищено середній по Україні показник захворюваності на розлади психіки та поведінки, в тому числі внаслідок вживання ПАР (458,8). Найвищий рівень цього показника зафіксовано у Київській області – 1296,6 на 100 тисяч населення (перевищення середнього по Україні у 2,9 раза). У Харківській області показник 2015 р. сягав 1016,4, що у 2,2 раза більше, ніж у середньому по Україні; у Вінницькій області – 752,9 (у 1,7 раза більший, ніж у середньому по Україні).

Нижчі, ніж середній по Україні, показники у 2015 році були у м. Києві – 147,3 на 100 тисяч населення (менший, ніж в Україні у 3,1 раза), у Івано-Франківській – 318,7 (менший, ніж по Україні, у 1,4 раза) та Одеській – 331,3 (менший, ніж по Україні, у 1,4 раза) областях (рис. 1).

Аналіз **структури захворюваності** на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, показав, що перше місце у 2015 р. займали показники розладів психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР – 58,41% (113 609 осіб; 265,7 на 100 тисяч населення), друге – показники органічних, у тому числі симптоматичних розладів психіки – 13,7% (26 653 особи; 62,3 на 100 тисяч населення), третє – показники невротичних, пов'язаних зі стресом та соматоформних розладів – 9,36% (18203 особи; 42,6 на 100 тисяч населення). Показники розладів психологічного розвитку, поведінки та емоцій дитячого й підліткового віку у 2015 році займали 8,86% (17 212 осіб; 40,3 на 100 тисяч населення). Лише 3,47% займали показники групи шизофренії, шизотипо-

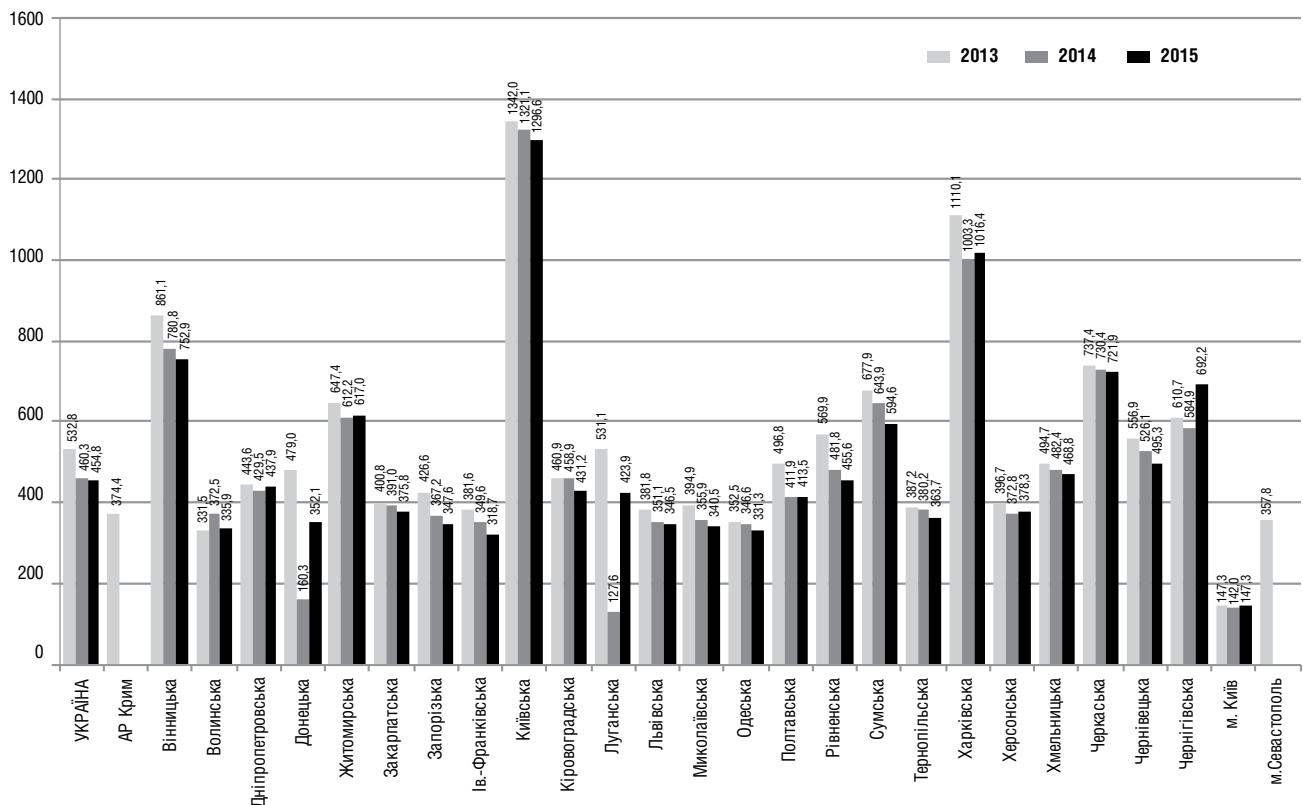


Рис. 1. Захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, за 2013–2015 роки (на 100 тисяч населення)

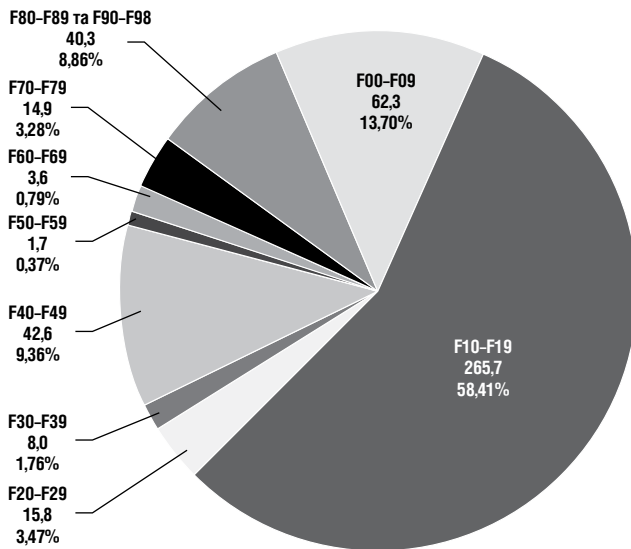


Рис. 2. Структура захворюваності на розлади психіки та поведінки у 2015 році (у %)

вих та маячних розладів, та 3,28% – показники розладів психіки через розумову відсталість (рис. 2).

На початок 2016 р. близько 1,7 млн жителів України потребували психіатричної та наркологічної допомоги, що становило 3,9% від усього населення країни. Впродовж останніх трьох років цей показник на 100 тисяч населення зменшився на 11,5%, від 4443,4 у 2013 р. до 3932,6 у 2015 р. Перевищення показника спостерігалось у 21 регіоні. Найвищий показник зафіксовано у Харків-

ській – 5303,6 (+25,9%), Чернігівській – 5205,7 (+24,5%) та Херсонській – 4999,1 (+21,3%) областях. Менший, ніж середній по Україні, показник зафіксований у м. Києві – 2864,4 (-32,4%), Житомирській – 3722,0 (-5,6%) та Дніпропетровській – 3744,1 (-4,8%) областях (рис. 3).

У структурі поширеності розладів психіки та поведінки у 2015 році на першому місці виявилися показники розладів психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР – 41,62% (699 942 особи; 1636,9 на 100 тисяч населення). Питома вага цих показників за 3 роки зменшилася з 42,5% у 2013 р. до 41,62% у 2015 р. Далі йшли показники органічних, в тому числі симптоматичних, розладів психіки – 15,98% (268 646 осіб; 628,3 на 100 тисяч населення). За ними – показники розладів психіки через розумову відсталість – 13,63% (229 206 осіб; 536,0 на 100 тисяч населення), показники групи шизофренії, шизотипових та маячних розладів – 10,3% (173 157 осіб; 405,0 на 100 тисяч населення), показники невротичних, пов'язаних зі стресом та соматоформних розладів – 7,71% (129 746 осіб; 303,4 на 100 тисяч населення), показники розладів психологічного розвитку, поведінки та емоцій дитячого і підліткового віку – 5,94% (99 945 осіб; 233,7 на 100 тисяч населення) (рис. 4).

Показники первинної інвалідності через розлади психіки та поведінки також зазнали змін. Якщо у 2013 р. вони становили 26,1 на 100 тисяч населення, або 11 837 осіб, то у 2015 році ці показники зменшилися на 8,8%, до 23,8 на 100 тисяч населення, у абсолютних величинах – до 10 179 осіб. Така ж тенденція спостерігалась і серед показників контингенту хворих на розлади психіки та

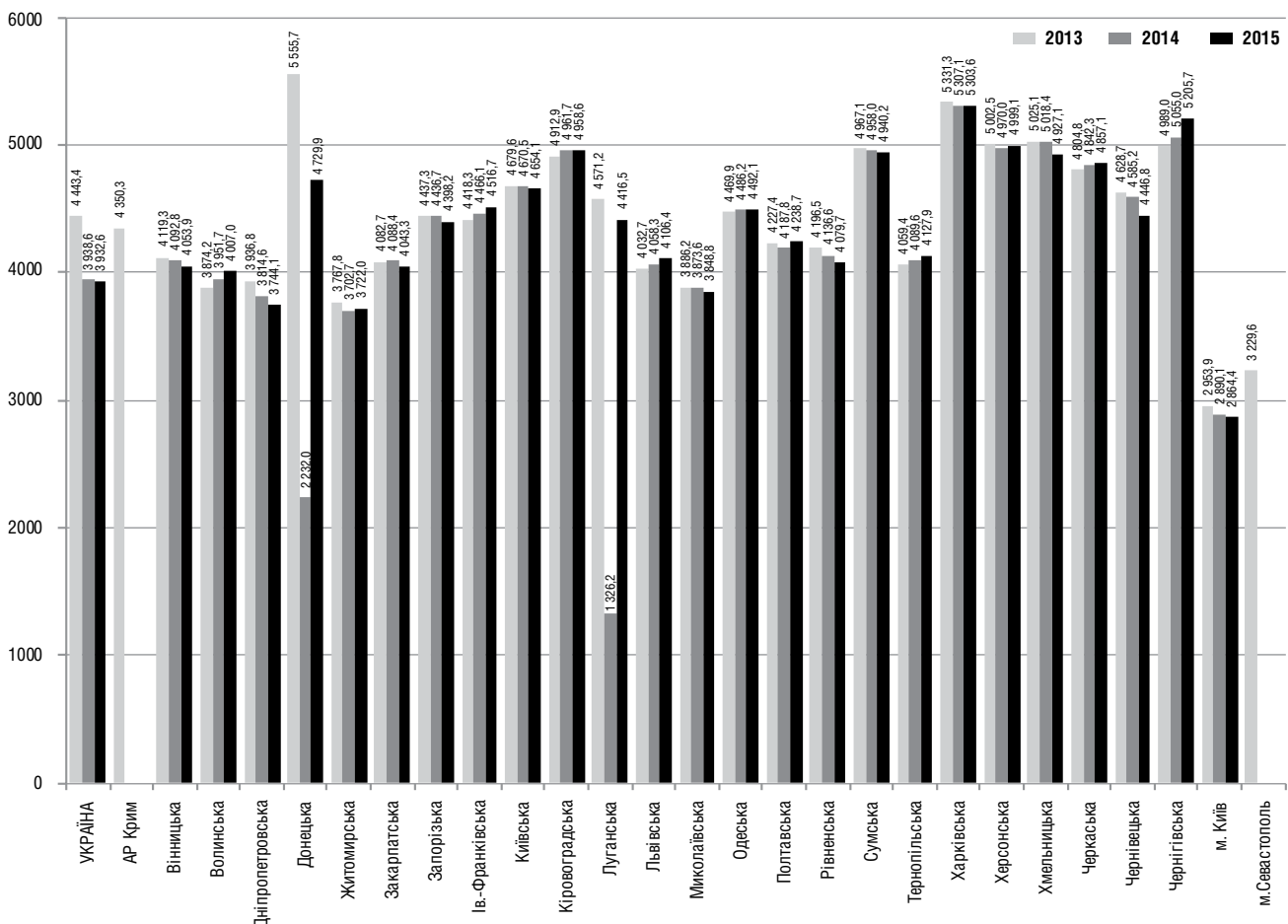


Рис. 3. Поширеність розладів психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, у 2013-2015 роках (на 100 тисяч населення)

поведінки, які мали групу інвалідності. У 2015 році він склав 604,3 на 100 тисяч населення, або 258 375 осіб. Цей показник, порівняно з 2013 р., знизився на 5,0%, з 636,3 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 604,3 – у 2015 р. Внесок первинної інвалідності у контингент інвалідів внаслідок розладів психіки і поведінки у 2015 р. склав 3,9% (у 2013 р. – 4,1%). Питома вага осіб, які мали інвалідність внаслідок розладів психіки та поведінки, у 2015 р. становила 26,3% серед кількості осіб з розладами психіки та поведінки, які перебували під наглядом у психоневрологічних закладах України на кінець року.

Первинна інвалідність унаслідок розладів психіки та поведінки у 2015 р. в Україні складала 23,8 на 100 тисяч населення. Значне перевищення цього показника спостерігали у Чернігівській – 35,7 (+50,0%), Черкаській і Запорізькій – по 35,4 (+49,4%) областях. Нижче середнього по Україні цей показник був у Луганській – 11,8 (-50,2%), Харківській – 17,7 (-25,6%) областях, у м. Київ – 18,3 (-23,1%) (рис. 5).

Контингент інвалідів унаслідок розладів психіки та поведінки у 2015 р. в Україні склав 604,3 на 100 тисяч населення. Перевищення спостерігали у Чернігівській – 799,6 (+32,3%), Волинській – 786,5 (+30,2%) та Львівській – 756,8 (+25,2%) областях. Нижче середнього по Україні цей показник був у Київській – 482,1 (-20,2%), Закарпатській – 489,2 (-19,0%) та Полтавській – 595,4 (-1,5%) областях (рис. 6).

Забезпеченість лікарями-психіатрами. Впродовж 2013–2015 рр. показники забезпеченості штатними посадами лікарів-психіатрів в Україні скоротилися на 15,0%,

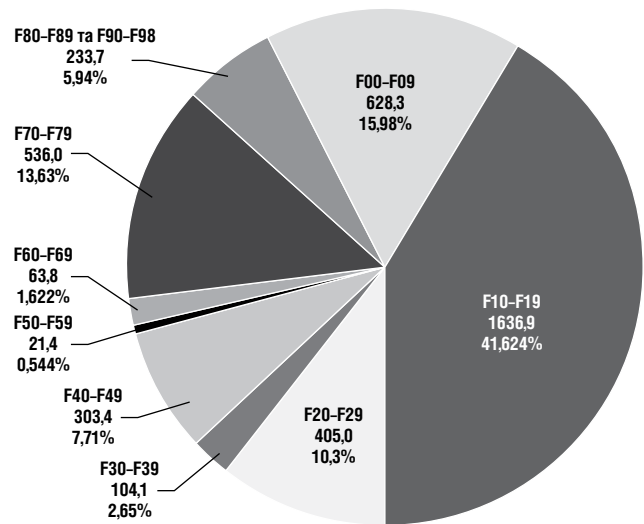


Рис. 4. Структура поширеності розладів психіки та поведінки у 2015 році (у %)

з 9,2 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 7,8 – у 2015 р. Однак у м. Київ цей показник був перевищений на 46,0% (11,2), у Дніпропетровській області – на 38,9% (10,9), у Сумській області – на 34,5% (10,5). Значно меншим (на 29,8%), ніж середній по Україні, показник забезпеченості штатними посадами лікарів-психіатрів був у Закарпатській (-29,6%; 5,5 на 100 тисяч населення), Рівненській (-23,4%; 6,0), Чернівецькій (-16,8%; 6,5) областях.

Кількість фізичних осіб лікарів-психіатрів протягом 2013–2015 рр. скоротилася на 21,2% (з 3255 фізичних осіб

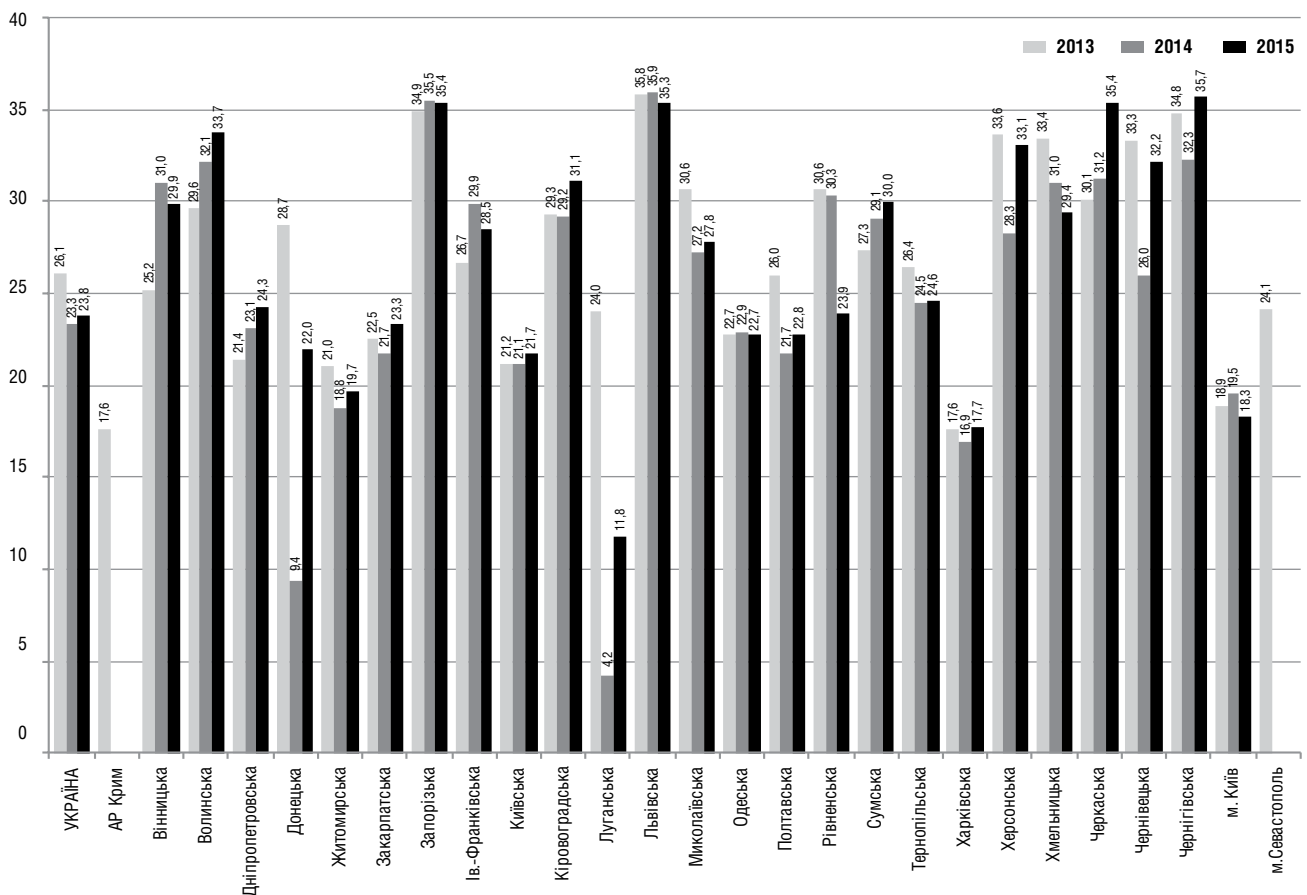


Рис. 5. Показники первинної інвалідності серед хворих на розлади психіки та поведінки у 2013–2015 роках (на 100 тисяч населення)

у 2013 р. до 2566 – у 2015 р.; у показниках скорочення на 16,3%: з 7,17 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 6,0 – у 2015 р. Відсоток укомплектованості фізичними особами штатних посад лікарів-психіатрів на кінець 2015 р. в Україні склав 76,8% та мав коливання у регіонах: у Львівській області досягав 94,6%, в Івано-Франківській – 92,5%, у Тернопільській – 88,0%, у м. Києві – 85,9%. Нижчий, ніж середній по Україні, показник укомплектованості був у Донецькій (54,9%), Луганській (62,0%) та Миколаївській (64,5 %) областях.

Забезпеченість дитячими лікарями-психіатрами.

Забезпеченість штатними посадами дитячих лікарів-психіатрів в Україні на кінець 2015 р. досягла 394,5 штатних посад, або 5,18 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. цей показник зменшився на 16,5%: з 6,2 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 5,18 у 2015 р. Вищим на 76,6%, ніж середній по Україні, цей показник був у м. Києві (9,15), на 56,9% – у Запорізькій (8,13), на 46,0% – у Сумській (7,56) областях. Значно нижчим, у 2,3 рази, ніж середній по Україні, цей показник був у Рівненській (2,17 на 100 тисяч населення), на 47,3% – у Волинській (2,73), на 46,7% – у Закарпатській (2,76) областях.

Кількість фізичних осіб – дитячих лікарів-психіатрів протягом 2013–2015 рр. скоротилась на 21,2%, з 4,72 на 100 тисяч дитячого населення у 2013 році до 3,86 – у 2015 р., та склала 294 фізичні особи.

Вищим, ніж середній по Україні, показник забезпеченості дитячими лікарями-психіатрами був у м. Києві –

в 1,9 рази (7,5 на 100 тисяч дитячого населення); на 86,5% (7,2) та 63,2% (6,3) у Львівській та Сумській областях відповідно. Протилежна тенденція спостерігалася у п'яти областях України: у 3,5 рази нижчим, ніж середній по Україні, показник забезпеченості фізичними особами дитячих лікарів-психіатрів був у Рівненській області (1,1), у 3,2 рази нижчим – у Кіровоградській (1,2), на 45,6% нижчим – у Волинській, Закарпатській, Хмельницькій (по 2,1) областях.

Відсоток укомплектованості фізичними особами штатних посад дитячих лікарів-психіатрів в Україні склав 74,5%. У Львівській області цей показник у 2015 р. сягав 105,3%, у Житомирській – 104,0%, в Івано-Франківській – 97,1%. Нестача кадрів спостерігалася у Кіровоградській (відсоток укомплектованості фізичними особами штатних посад сягав лише 29,6%), Одеській (41,7%) та Луганській (42,1%) областях.

Забезпеченість лікарями-психотерапевтами.

Забезпеченість штатними посадами лікарів-психотерапевтів в Україні на кінець 2015 р. становила 246 посад або 0,58 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад лікарів-психотерапевтів скоротилась на 62,75, або на 20,3%. У показниках на 100 тисяч населення спостерігалось зниження на 14,7%, від 0,68 у 2013 р. до 0,58 у 2015 р. У регіонах на кінець 2015 р. показники, відносно середнього по Україні, коливалися від 0,15 на 100 тисяч населення у Хмельницькій області (в 3,9 рази менше, ніж середній по Україні) до 1,18 у м. Києві (у 2,0 рази більше, ніж середній по Україні).

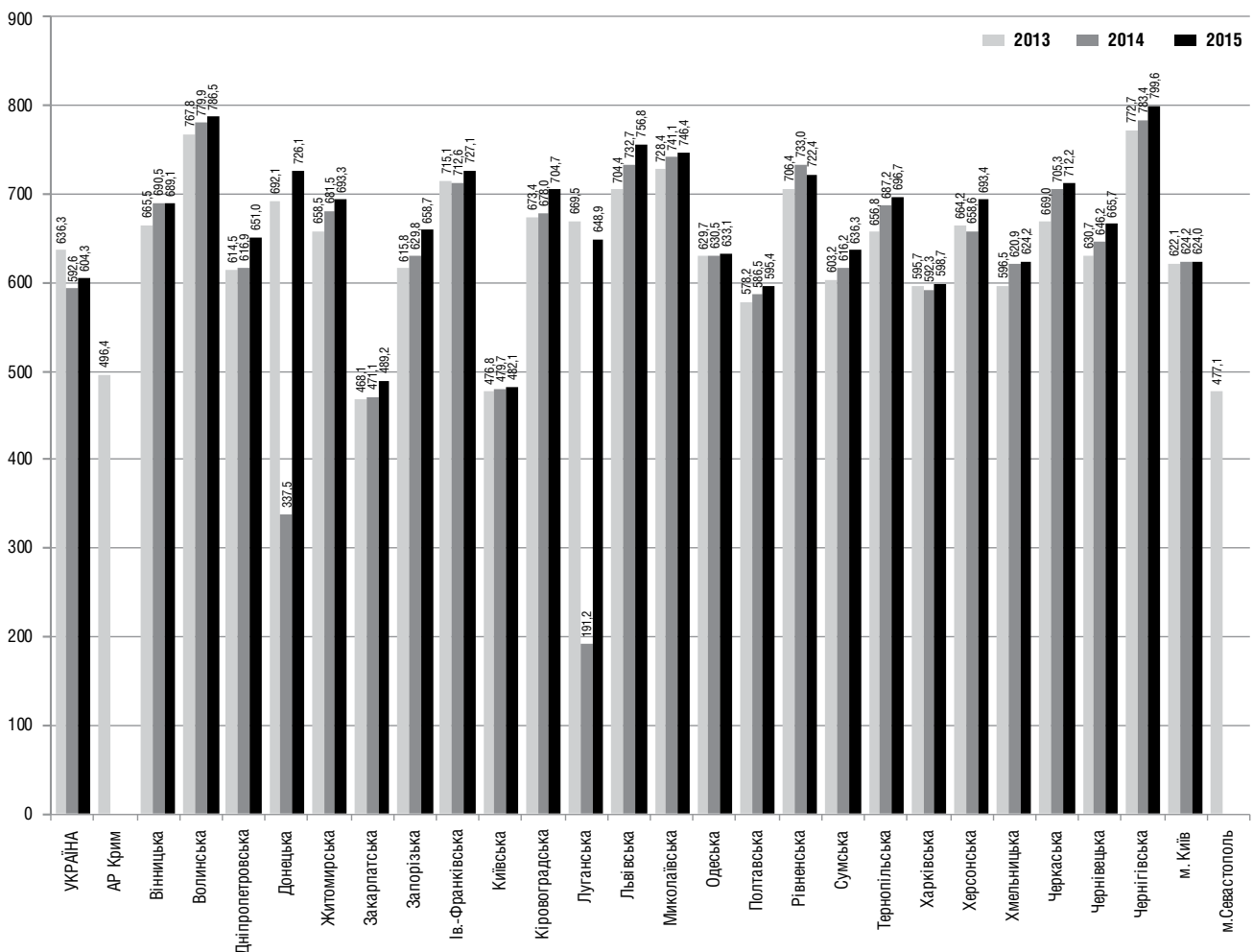


Рис. 6. Контингент хворих на розлади психіки та поведінки, які мають інвалідність, у 2013–2015 роках (на 100 тисяч населення)

Протягом 2013–2015 рр. кількість фізичних осіб лікарів-психотерапевтів зменшилася на 48 або на 23,8%. У показниках на 100 тисяч населення відбулося зменшення на 20,0%, від 0,45 у 2013 р. до 0,36 – у 2015 р. У 2015 р. коливання показника у регіонах спостерігалось від 0,06 у Київській області (у 6,0 разів менше, ніж середній по Україні) до 0,88 у м. Києві (у 2,4 раза більше, ніж середній по Україні). Укомплектованість фізичними особами штатних посад лікарів-психотерапевтів у 2015 р. в Україні складала 62,6% (65,4% у 2013 р.). Показники у регіонах у 2015 р. коливалися від 9,5% у Київській до 92,3% у Волинській областях.

Забезпеченість лікарями-психологами. Забезпеченість штатними посадами лікарів-психологів в Україні на кінець 2015 р. становила 222 штатні посади, або 0,52 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад лікарів-психологів зросла на 23 посади, або на 11,6%. Середній по Україні показник на 100 тисяч населення зріс на 18,2%, з 0,44 у 2013 р. до 0,52 у 2015 р. У регіонах в 2015 р. спостерігалось коливання вказаного показника – від 0,03 у Донецькій (в 17,3 раза менше, ніж середній по Україні) до 2,61 у м. Києві (у 5,0 разів більше, ніж середній по Україні).

В Україні у 2015 р. показник укомплектованості фізичними особами штатних посад лікарів-психологів становив 62,6% (65,4% у 2013 р.). Показник мав коливання у регіонах: від 22,2% у Дніпропетровській до 104,4% у Житомирській областях. 100% укомплектованість була у Запорізькій, Івано-Франківській та Сумській областях.

Забезпеченість лікарями-наркологами. Забезпеченість штатними посадами лікарів-наркологів в Україні на кінець 2015 р. становила 1353,5 штатних посад, або 3,17 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад скоротилася на 306 одиниць, або на 18,4%. У показниках на 100 тисяч населення спостерігалось скорочення на 13,4%: з 3,66 у 2013 р. до 3,17 у 2015 р. Забезпеченість штатними посадами лікарів-наркологів у 2,1 раза перевищувала середній по Україні у Луганській області (6,67 на 100 тисяч населення), на 65,3% (5,24) і 60,9% (5,10) у Сумській та Полтавській областях відповідно. У 1,5 раза нижчим, ніж середній по Україні, цей показник у 2015 р. був у м. Києві (2,07), на 30,3% – у Львівській (2,21), на 18,3% – у Закарпатській (2,59) областях.

Кількість фізичних осіб лікарів-наркологів впродовж 2013–2015 рр. скоротилася на 246, або на 20,8%. Показник на 100 тисяч населення протягом того ж періоду знизився на 16,2%, з 2,6 у 2013 р. до 2,18 у 2015 р. На 43,1% у 2015 р. вказаний показник був перевищений у Черкаській (3,12), на 59,6% – у Сумській (3,48), на 41,3% – у Кіровоградській (3,08) областях.

Відсоток укомплектованості фізичними особами штатних посад лікарів-наркологів в Україні на кінець 2015 р. складав 69,0% (71,1% у 2013 році). У Закарпатській області цей показник досягав 95,4%, у Львівській – 93,3%, в Івано-Франківській – 89,2%, у Луганській – лише 33,3%, у Київській – 54,8%, у Дніпропетровській – 55,8%, у Донецькій – 57,1%.

Ліжковий фонд психіатричних ліжок для дорослих на кінець 2015 р. нараховував 30 213 ліжок: 62 психіатричні і психоневрологічні лікарні мали 28 469 психіатричних ліжок для дорослих (94,2% ліжкового фонду психіатричних ліжок для дорослих), стаціонарні відділення

психоневрологічних диспансерів мали 978 ліжок (3,2%). У двох обласних соматичних лікарнях було розміщено 40 ліжок (0,13%), 10 міських лікарень мали 565 ліжок (1,9%), 9 центральних районних та районних лікарень мали 161 ліжко (0,53%).

Забезпеченість населення психіатричними ліжками для дорослих на кінець 2015 р. складала 86,0 на 100 тисяч дорослого населення, або 30 213 ліжок. Протягом 2013–2015 рр. кількість цих ліжок скоротилася на 6813 одиниці, або на 18,4%. Показник ліжкового фонду на 100 тисяч дорослого населення за той же період знизився на 13,2%, з 99,1 у 2013 р. до 86,0 у 2015 р.

Найкраще забезпечення психіатричними ліжками для дорослих у 2015 р. було у Луганській – 145,6 на 100 тисяч дорослого населення (відхилення від середнього по Україні показника +69,3%), Сумській – 139,5 (+62,2%) та Дніпропетровській – 137,3 (+59,7) областях; найгірше – у Донецькій – 56,9 (–33,8%), Чернівецькій – 62,6 (–27,2%) та Житомирській – 67,9 (–21,0%) областях.

Психіатричні ліжка для дітей на кінець 2015 р. склали 1439 одиниць, з них у психіатричних і психоневрологічних лікарнях – 1064 (або 73,9% ліжкового фонду дитячих психіатричних ліжок), у стаціонарних відділеннях психоневрологічних диспансерів – 125 ліжок (або 8,7%), у двох міських лікарнях – 80 ліжок (або 5,6%), у інших лікарнях – 170 ліжок (або 11,8%).

Забезпеченість населення дитячими психіатричними ліжками на кінець 2015 р. становила 18,9 на 100 тисяч дитячого населення, або 1439 ліжок. Впродовж 2013–2015 рр. кількість цих ліжок скоротилася на 342 одиниці, або на 19,2%, у показниках на 100 тисяч населення спостерігалось зниження на 15,2%, з 22,3 у 2013 р. до 18,9 у 2015 р.

Найкраще забезпечення психіатричними ліжками для дітей на кінець 2015 р. було у Дніпропетровській – 44,9 на 100 тисяч дитячого населення (відхилення від середнього по Україні показника у 2,4 раза), Черкаській – 31,6 (+67,2%) та Харківській – 28,4 (+50,3%) областях, а найгірше – у Рівненській – 3,6 (у 5,25 раза менше, ніж середній по Україні), Івано-Франківській – 7,1 (менше у 2,7 раза), Волинській – 8,4 (менше у 2,25 раза) та Донецькій – 9,6 (менше у 2,0 раза) областях. Варто зазначити, що у Луганській області у 2015 р. дитячі психіатричні ліжка відсутні.

Ліжковий фонд наркологічних ліжок на кінець 2015 р. налічував 3968 одиниць, з яких 100 ліжок виділено для примусового лікування хворих з тяжкими супровідними захворюваннями (2,5% ліжкового наркологічного фонду). Забезпеченість населення України наркологічними ліжками на кінець 2015 р. становила 9,3 на 100 тисяч населення.

У 19 психіатричних, психоневрологічних лікарнях розміщено 753 наркологічні ліжка (19,0% ліжкового наркологічного фонду), у 3 наркологічних лікарнях – 378 ліжок (9,5%), у 23 стаціонарних відділеннях наркологічних диспансерів – 2457 ліжок (61,9%), у 3 психоневрологічних диспансерах – 106 ліжок (2,7%), 6 міських лікарень мали у своєму ліжковому фонді 155 наркологічних ліжок (3,9%), 8 центральних районних і районних лікарень – 119 наркологічних ліжок (3,0%).

Протягом 2013–2015 рр. ліжковий фонд наркологічних ліжок скоротився на 1236 одиниць, або на 23,8%, у відповідних показниках на 100 тисяч населення спостерігалось зниження на 19,1%, з 11,5 у 2013 р. до 9,3 у 2015 р.

Вищою, ніж середня по Україні, забезпеченість наркологічними ліжками була у Полтавській – 15,3 на 100 тисяч населення (+64,5%), Сумській – 15,1 (+62,4%) та Житомирській – 14,7 (+58,1%) областях; нижчою – у Одеській – 5,2 (–44,1%), Чернівецькій – 5,5 (–40,9%) та Донецькій – 5,6 (–39,8%) областях.

Кількість денних психіатричних стаціонарів протягом 2013–2015 рр. зменшилася на 24,2%, з 99 у 2013 р. до 75 у 2015 р., за рахунок АР Крим, Донецької та Луганської областей. Кількість місць у денних психіатричних стаціонарах протягом 2013–2015 рр. зменшилася на 29,7%, або на 1351 місце.

Забезпеченість населення місцями у денних психіатричних стаціонарах зменшилася на 25,3%, з 10,04 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 7,50 – у 2015 р. Значно вищий, у 2,7 раза, показник забезпеченості місцями був у Харківській області (20,25 на 100 тисяч населення), у 2,6 раза вищий – у м. Києві (19,32), у 2,3 раза вищий – у Донецькій області (17,3). Значно менший, у 8,0 разів, цей показник був у Херсонській (0,94), у 6,9 раза менший – в Івано-Франківській (1,09), у 6,1 раза менший – у Полтавській (1,32) областях.

Важливим на сьогодні є **показник госпіталізації хворих на розлади психіки та поведінки у примусовому порядку до психіатричного стаціонару**. Середній по Україні показник примусової госпіталізації у 2015 р. становив 1,77% (1,57% у 2013 р.) від кількості хворих на розлади психіки та поведінки, які були госпіталізовані до психіатричних стаціонарів.

Кількість госпіталізованих у примусовому порядку хворих з розладами психіки та поведінки протягом 2013–2015 рр. зменшилася, причому у 2014 р., порівняно з 2013 р., – на 40,9%, з 3647 осіб у 2013 р. до 2156 осіб у 2014 р. У 2015 р. зменшення складало 10,6%, порівняно з 2013 р.

За кількістю госпіталізованих у примусовому порядку переважали Дніпропетровська – 1398 осіб, відсоток від усіх госпіталізованих з розладами психіки та поведінки – 6,53% (більше, ніж середній по Україні, у 3,7 раза), Хмельницька – 523 особи, 6,82% (більше у 3,8 раза), Харківська – 322 особи, 2,82% (більше у 1,6 раза) області. Найменше госпіталізованих у 2015 р. було у Київській – 4 особи, 0,06%, Миколаївській – 5 осіб, 0,12%, Херсонській – 9 осіб, 0,18% областях.

Висновки

Підсумовуючи вищенаведене можна констатувати, що протягом 2013–2015 рр. у службі охорони психічного здоров'я України відбулися наступні зміни:

1. Зареєстрована захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, на кінець 2015 р. в Україні складала 1 706 070 осіб, або 3989,9 на 100 тисяч населення. Показник 2015 р. виявився на 14,0% більшим, ніж показник 2013 р.

2. Захворюваність на розлади психіки та поведінки, включно з розладами психіки внаслідок вживання ПАР, у 2015 р. складала 458,8 на 100 тисяч населення.

3. У структурі захворюваності у 2015 р. перше місце займали показники розладів психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР – 58,41%, друге – показники органічних, у тому числі симптоматичних, розладів психіки – 13,7%, третє – показники невротичних, пов'язаних зі стресом та соматоформних розладів – 9,36%.

4. У структурі поширеності розладів психіки та поведінки у 2015 р. перше місце було за показниками розладів психіки та поведінки внаслідок вживання ПАР (F10-F19) – 41,62%. Питома вага цих показників зменшилася за 3 роки на 0,9%. На показники органічних, у тому числі симптоматичних, розладів психіки (F00-F09) припадало 15,98%, на показники розладів психіки через розумову відсталість (F70-F79) – 13,63%, на показники групи шизофренії, шизотипових та маячних розладів (F20-F29) – 10,3%, на показники невротичних, пов'язаних зі стресом та соматоформних розладів (F40-F49) – 7,71%, на показники розладів психологічного розвитку, поведінки та емоцій дитячого і підліткового віку (F80-89 та F90-98) – 5,94%.

5. Первинна інвалідність унаслідок розладів психіки та поведінки знизилась на 8,8%, тобто до 23,8 на 100 тисяч населення. Контингент інвалідів внаслідок розладів психіки та поведінки складав 26,3% від кількості осіб з розладами психіки та поведінки, які перебували під наглядом у психоневрологічних закладах України на кінець року.

6. Протягом 2013–2015 рр. забезпеченість штатними посадами лікарів-психіатрів в Україні знизилася на 15,0%: з 9,2 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 7,8 у 2015 р.

7. Забезпеченість штатними посадами дитячих лікарів-психіатрів в Україні на кінець 2015 р. сягала 394,5 штатних посад, або 5,18 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. цей показник зменшився на 16,5%: з 6,2 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 5,18 у 2015 р.

8. Забезпеченість штатними посадами лікарів-психотерапевтів в Україні на кінець 2015 р. становила 246 посад, або 0,58 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад лікарів-психотерапевтів скоротилася на 62,75, або на 20,3%.

9. Забезпеченість штатними посадами лікарів-психологів в Україні на кінець 2015 р. становила 222 штатні посади, або 0,52 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад лікарів – психологів зросла на 23 посади, або на 11,6%.

10. Забезпеченість штатними посадами лікарів-наркологів в Україні на кінець 2015 р. становила 1353,5 штатних посад, або 3,17 на 100 тисяч населення. Протягом 2013–2015 рр. кількість штатних посад скоротилася на 306 посад, або на 18,4%.

11. Забезпеченість населення психіатричними ліжками для дорослих на кінець 2015 р. складала 86,0 на 100 тисяч дорослого населення, або 30213 ліжок. Протягом 2013–2015 рр. кількість цих ліжок скоротилася на 6813, або на 18,4%.

12. Забезпеченість населення дитячими психіатричними ліжками на кінець 2015 р. складала 18,9 на 100 тисяч дитячого населення, або 1439 ліжок. Протягом 2013–2015 рр. кількість цих ліжок скоротилася на 342 ліжка, або на 19,2%.

13. Протягом 2013–2015 рр. ліжковий фонд наркологічних ліжок скоротився на 1236 одиниць, або на 23,8%.

14. Забезпеченість населення місцями у денних пси-

іатричних стаціонарах зменшилася на 25,3%, з 10,04 на 100 тисяч населення у 2013 р. до 7,50 у 2015 р.

15. Кількість госпіталізованих у примусовому порядку хворих з розладами психіки та поведінки протягом 2013–2015 рр. зменшилася, причому у 2014 р., порівняно з 2013 р., – на 40,9%; з 3647 осіб у 2013 р. до 2156 осіб у 2014 р. У 2015 р. зменшення складало 10,6%, порівняно з 2013 р.

Список використаної літератури

1. Психічне здоров'я населення України. Аналітично-статистичний довідник 2013–2015 рр. // Український НДІ соціальної судової психіатрії та наркології МОЗ України; Центр медичної статистики МОЗ України. – Кіровоград: ПП «Поліум», 2016. – 80 с.
2. Динаміка стану психічного здоров'я населення та організації психіатричної та наркологічної допомоги в Україні (аналітико-статистичний довідник за 2009–2013 роки у графіках і таблицях). – К.: УкрНДІ ССПН МОЗ України, ДЗ «Центр медичної статистики МОЗ України», 2014. – 664 с.

ДИНАМИКА ПСИХИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ В ПЕРИОД 2013–2015 гг.

И.Я. Пинчук, О.А. Петриченко, А.В. Колодежный, И.Ф. Здорик

Актуальность. Мониторинг и оценка динамики показателей психического здоровья позволит проводить политику адекватных реформ, что будет способствовать улучшению состояния психического здоровья страны.

Цель исследования: оценка динамики статистических показателей психического здоровья населения Украины за период 2013–2015 гг.

Материалы и методы. С помощью аналитического и статистического методов изучались статистические показатели психического здоровья населения Украины по результатам государственных годовых отчетов государственного учреждения «Центр медицинской статистики МОЗ Украины» за 2013–2015 гг.

Результаты. В статье приведены данные о динамике психического здоровья населения Украины за период 2013–2015 гг. На основании проведенного статистического анализа определены современные тенденции изменений показателей заболеваемости и распространенности расстройств психики и поведения, а также проблемы кластера организационных вопросов психиатрической и наркологической помощи в Украине.

Выводы. Зарегистрированная заболеваемость расстройствами психики и поведения, включая расстройства психики вследствие употребления психоактивных веществ (ПАВ), в 2015 г. выросла на 14,0% по сравнению с 2013 г. В структуре заболеваемости в 2015 г. первое место занимали показатели расстройств психики и поведения вследствие употребления ПАВ (F10-F19) (58,41%), второе – показатели органических, включая симптоматические, расстройства психики (F00-F09) (13,7%), третье – показатели невротических, связанных со стрессом и соматоформных расстройств (F40-F49) (9,36%). В структуре распространенности расстройств психики и поведения в 2015 г. первое место занимали заболевания группы F10-F19 (41,62%), второе – F00-F09 (15,98%), третье – F70-F-79 (13,63%), четвертое – F20-F29 (10,3%), пятое – F40-F49 (7,71%). Первичная инвалидность вследствие расстройств психики и поведения снизилась на 8,8%. На протяжении 2013–2015 гг. снизилась обеспеченность штатными должностями врачей-психиатров (на 15%), детских врачей-психиатров (на 16,5%), врачей-психотерапевтов (на 20,3%), наркологов (на 18,4%). Обеспеченность штатными должностями врачей-психологов увеличилась на 11,6%. На протяжении 2013–2015 гг. сократилась обеспеченность населения психиатрическими койками для взрослых (на 18,4%), детскими психиатрическими койками (на 19,2%), наркологическими койками (на 23,8%), койками в дневных психиатрических стационарах (на 25,3%). Количество госпитализированных в принудительном порядке пациентов с расстройствами психики и поведения в 2015 г. уменьшилось на 10,6%, по сравнению с 2013 г.

Ключевые слова: психическое здоровье населения, статистические показатели, динамика.

DYNAMICS OF THE MENTAL HEALTH OF POPULATION OF UKRAINE DURING 2013-2015

I.Ya. Pinchuk, O.O. Petrichenko, O.V. Kolodezhny, I.F. Zdoryk

Background. Monitoring and assessment of the dynamics of mental health indicators will allow to do adequate policy reforms that will help to improve the mental health status of the country.

Objective: assessment of the dynamics of statistical indicators of mental health in Ukraine during 2013–2015 years.

Methods and materials. We used the analytical and statistical methods to the study of statistical indicators of mental health in Ukraine as a result of annual reports during 2013–2015 years of the institution “Center for Health Statistics of Ministry of Health of Ukraine.”

Results. The article presents data on the dynamics of the Ukrainian population mental health for the period 2013–2015. Based on the statistical analysis identified current trends in the incidence and prevalence of mental disorders and behavior problems as well as a cluster of organizational questions of psychiatric and drug treatment in Ukraine.

Conclusions. The reported incidence of mental disorders and behavior, including mental disorders due to use of psychoactive substances (PAS) grew by 14,0% in 2015 compared to 2013. In the structure of morbidity in 2015 the first place occupied indicators mental and behavioral disorders due to psychoactive substance use (F10-F19) (58,41%), the second – organic indicators, including symptomatic, mental disorders (F00-F09) (13,7%), the third – indicators of neurotic, stress-related and somatoform disorders (F40-F49) (9,36%). In the structure of the prevalence of mental disorders and behavior in 2015 the first place was in the group of diseases F10-F19 (41,62%), second – F00-F09 (15,98%), third – F70-F-79 (13,63%), the fourth – F20-F29 (10,3%), the fifth – F40-F49 (7,71%). Primary disability due to mental and behavioral disorders has decreased by 8,8%. During 2013–2015 decreased availability of established posts of psychiatrists (15%), child psychiatrists (16,5%), therapists (20,3%), narcologists (18,4%). Availability of established posts of doctors-psychologists increased by 11,6%. During 2013–2015 decreased availability for the population of psychiatric beds for adults (18,4%), childrens mental health beds (19,2%), narcological beds (23,8%), beds in psychiatric day hospitals (25,3%). During 2013–2015 the volume of patients with mental disorders and behavior, who was involuntary hospitalized, decreased by 10,6% in 2015 compared to 2013.

Key words: mental health of population, statistics, dynamics.

References

1. *Psyhichne zdorovia naseleння Ukrainy. Analytychno-statystychnyi dovidnyk 2013–2015 rr. [Mental health of population in Ukraine. Analytical and statistical handbook 2013–2015] Ukrainyskyi NDI sotsialnoi i sudovoi psykhiiatrii ta narkologii MOZ Ukrainy, Tsentр medychnoi statystyky MOZ Ukrainy [Ukrainian Research Institute of Social and Forensic Psychiatry and Drug Abuse Ministry of Health of Ukraine, Center for Health Statistics Ministry of Health of Ukraine] Kirovograd: PP «Polium», 2016. 80 p.*
2. *Dynamika stanu psyhichnoho zdorov'ia naseleння ta orhanizatsii psykhiiatrychnoi ta narkolohichnoi dopomohy v Ukraini (analytyko-statystychnyi dovidnyk za 2009–2013 roky u hrafikakh i tablytsiakh) [The dynamics of the mental state of health and mental health and drug treatment in Ukraine (analytical and statistical handbook for 2009–2013 in graphs and tables)] Ukrainyskyi NDI sotsialnoi i sudovoi psykhiiatrii ta narkologii MOZ Ukrainy, Tsentр medychnoi statystyky MOZ Ukrainy [Ukrainian Research Institute of Social and Forensic Psychiatry and Drug Abuse Ministry of Health of Ukraine; Center for Health Statistics Ministry of Health of Ukraine] Kyiv, 2014. 664 p.*